

Criminologie

DD 2017/6

Etnisch profileren door de politie

Het kan niemand ontgaan zijn dat er momenteel een brede discussie speelt in Nederland over racisme en discriminatie in onze samenleving. Deze discussie spitst zich toe op enkele concrete uitingsvormen: zwarte piet, selectie op de arbeidsmarkt en etnisch profileren door de Nederlandse politie. In mei 2016 laaide de discussie over dit laatste onderwerp op door de staande houding van de Nederlandse rapper Typhoon in zijn woonplaats Zwolle. Die aanhouding vond volgens de dienstdoende agenten plaats omdat zij de grootte van zijn auto in combinatie met zijn huidskleur verdacht vonden. De leiding van het betreffende politiedistrict heeft in een verklaring excuses aangeboden aan de Zwolse rapper en aangegeven dat het een inschattingsfout betreft. De rapper zegt dat hij vaker geconfronteerd is met etnisch profileren door de politie en stelt dat dit probleem ook verdergaat dan de politie. Op Instagram schreef hij: 'Dit is een dikke error in de Nederlandse samenleving'.

De discussie over etnisch profileren door de Nederlandse politie speelt al langer. Bovenstaande reactie is typerend voor de opstelling van de politie in die discussie. De politie geeft toe dat etnisch profileren voorkomt, maar ontkent dat het een structureel verschijnsel is. De maatschappelijke discussie wordt gevoed door enkele wetenschappelijke onderzoeken waarin precies deze vraag centraal staat: maakt de politie op structurele basis gebruik van etnisch profileren? Elke studie die verschenen is, heeft geleid tot heftig debatten in media en politiek.

In deze bijdrage zullen we de recent gepubliceerde studies bespreken. Hoewel er

al eerder wetenschappelijke publicaties waren over dit thema, beginnen we bij de eerste empirisch studie van Çankaya (2012) naar het beslissingsproces tijdens proactief politiewerk. Vervolgens bespreken we de studie van Van der Leun en Van der Woude uit 2014 naar het gebruik van etnisch profileren door de politie in Den Haag. Ten slotte gaan we in op het meest recent verschenen rapport, een studie van Landman en Kleijer-Kool (2016) naar proactief politieoptreden in twee verschillende politiedistricten.

Marsmannetjes en mensenrechten

Onder de titel 'De controle van marsmannetjes en ander schorremorrie' publiceerde Çankaya in 2012 een verslag van zijn onderzoek naar door politieagenten gehanteerde selectiemechanismen bij de politie in de regio Amsterdam-Amstelland. Çankaya heeft twee jaar veldonderzoek gedaan in 22 wijkteams, waarbij hij observaties van politiecontroles tijdens surveillance en diepte-interviews met politieagenten heeft uitgevoerd. Uit het onderzoek blijkt dat politieagenten zich bij de keuze welke personen staande te houden of te controleren, baseren op profielen van 'verdachte' burgers. Dit 'verdachte profiel' valt onder meer terug te voeren op kenmerken als leeftijd, huidskleur en etnische afkomst. Volgens Çankaya beschouwen politiemensen in het bijzonder jonge mannen met een getinte of donkere huidskleur en personen uit Centraal- en Oost-Europa als 'verdacht'. Ook andere uiterlijke kenmerken, zoals grote en dure sieraden, tatoeages en bepaalde vormen van kleding, spelen mee in de beslissing mensen staande te houden. Volgens Çankaya zijn stereotype denkbelden dominant binnen het onderzochte politiekorps. Çankaya legt daarbij de nadruk op zaken die agenten van de noodhulp als 'out of place' zien. Leeftijd, geslacht, een niet-blanke huidskleur, een bepaalde stijl van kleden, auto's of scooters en concrete gedragingen spelen hierbij allemaal een rol. Dit resulteert erin

dat met name jonge mannen uit etnische minderheden vaker worden gecontroleerd. Een individuele geobjectiveerde rechtvaardiging hiervoor ontbreekt doorgaans volgens Çankaya.

Çankaya meent dat het baseren van politiecontroles op stereotypen niet bijdraagt aan de effectiviteit van het politiewerk. Hoewel de selectieprofielen gebaseerd zijn op aannames over welke burgers 'verdacht' zijn, leiden politiecontroles op eigen initiatief van agenten (proactieve controles) zelden tot een aanhouding. Het leidt er echter wel toe dat mensen die aan het 'verdachte profiel' voldoen vaker en sneller worden beboet voor kleinere overtredingen. Uit het onderzoek blijkt verder dat politiemensen het aantal verrichte aanhoudingen niet als enige indicatie van de effectiviteit van proactieve politiecontroles beoordelen. Agenten zijn van mening dat van hun controles een preventieve werking uitgaat, waardoor strafrechtelijke feiten voorkomen worden en zaken worden 'stukgemaakt'. Daarnaast beschouwen agenten het verzamelen van informatie over burgers (ook degenen tegen wie geen strafrechtelijke verdenking bestaat) als belangrijk doel van politiecontroles.

Çankaya doet op basis van zijn onderzoek de aanbeveling om in de training en opleiding van agenten meer aandacht te besteden aan het herkennen van, en het omgaan met, vooroordelen. Dit geldt niet alleen voor straatagenten, maar ook voor leidinggevende politiefunctionarissen.

Het rapport van Çankaya en de grote aandacht in de media hiervoor, waren mede aanleiding voor een rapport van Amnesty International over etnisch profileren door de politie in Nederland. Met het rapport 'Proactief politietoedoen vormt risico voor mensenrechten' (2013) wilde Amnesty International een bijdrage leveren aan de discussie over de naleving van mensenrechten bij proactief politiewerk en maatregelen

tegen etnisch profileren in Nederland. Het rapport gaat met name in op etnisch profileren bij proactieve politiecontroles. In het rapport inventariseert en analyseert Amnesty International de in Nederland bestaande onderzoeken naar de uitvoering van de politietaak, veiligheidsbeleid en discriminatie. In het bijzonder staan de conclusies van Çankaya centraal in het rapport. Op basis van de inventarisatie concludeert Amnesty International dat de praktijk van etnisch profileren in Nederland het niveau van op zichzelf staande incidenten overstijgt. Etnische minderheden worden vaker aan proactieve politiecontroles onderworpen zonder dat zij verdachte zijn of zonder dat er een geïndividualiseerde aanwijzing voor een controle bestaat.

Volgens Amnesty International vormt proactief politiewerk daarmee een risico voor de mensenrechten in Nederland. Etnisch profileren is volgens de organisatie een vorm van discriminatie die bijdraagt aan stigmatisering en negatieve beeldvorming over etnische minderheden. Etnisch profileren schaadt de legitimiteit van de Nederlandse politie en is waarschijnlijk niet effectief voor de bestrijding van criminaliteit.

Amnesty International wijst er verder op dat diverse experts en internationale mensenrechtenorganen, waaronder het Mensenrechtencomité van de Verenigde Naties en de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI), hun zorgen hebben uitgesproken over etnisch profileren in Nederland. Zij riepen de Nederlandse overheid op tot grotere inspanningen om etnisch profileren tegen te gaan, onder andere door de uitvoering van de politietaak te monitoren. Amnesty International beveelt aan de mensenrechten beter te waarborgen bij proactief politiewerk, en suggereert zogenaamde controleformulieren ('stop forms') te introduceren, zoals die in andere landen ook al door de politie worden gebruikt. In zo'n controleformulier maken politiemensen onder meer melding van de reden en

wettelijke grondslag van de controle en van de uitkomst ervan. Daarbij worden persoonsgegevens van de gecontroleerde persoon geregistreerd, zoals huidskleur en etnische afkomst. Het gebruik van controlemoedelingen moet er toe leiden dat politiegagenten hun besluit tot controle vooraf goed en welbewust afwegen.

Ook het rapport van Amnesty International kreeg veel media-aandacht. De korpsleiding van de politie reageerde op de uitspraken van Amnesty International door te benadrukken dat de politie etnisch profileren nadrukkelijk afwijst, maar ook door te stellen dat etnisch profileren niet verder strekt dan incidenten.

Etnisch profileren in Den Haag? Het Leidse onderzoek

Naar aanleiding van het rapport van Amnesty International en de publieke discussie daarover in de media, brachten Joanne van der Leun, Maartje van der Woude en anderen in 2014 een beknopt rapport uit (uitgegeven bij Boom Lemma), getiteld: *Etnisch profileren in Den Haag? Een verkennend onderzoek naar beslissingen en opvattingen op straat*. Het onderzoek van de Universiteit Leiden (deels een afstudeerproject) dat ten grondslag lag aan dit rapport was al uitgevoerd ruim voordat de discussie over etnisch profileren losbarstte in de media.

Van der Leun en collega's plaatsen het onderzoek in de wetenschappelijke discussie rond de discretionaire beslissingsruimte van de politie. Tot op zeker hoogte kunnen en moeten agenten zelf bepalen op welke wijze zij optreden, aangezien situaties zeer uiteenlopen en niet altijd automatisch zijn te vertalen naar voorgeschreven handelingswijzen. Dit is geen vrijbrief om willekeurig te handelen, maar agenten zullen vaak zelf moeten inschatten of een bepaalde situatie of persoon verdacht is. Daarbij zijn categorisering en stereotypen tot op zekere hoogte inherent aan het politieoptreden.

Vaak gaat het daarbij om omstandigheden die afwijken van het 'normale'.

In hoeverre bij deze discretionaire beslissingen sprake is van 'etnisch profileren' is een complexere vraag dan in de eerdere rapporten wordt erkend, zo betogen Van der Leun en collega's. In het onderzoek van Çankaya maar vooral in de mediaberichtgeving en het rapport van Amnesty International lopen begrippen als profileren, discriminatie en racisme door elkaar en zou te weinig rekening zijn gehouden met de context van het politieoptreden. In de ogen van deze onderzoekers is van etnisch profileren pas sprake als burgers disproportioneel vaak staande worden gehouden op basis van hun zichtbare etnische achtergrond en/of huidskleur, zonder dat daar een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor bestaat. Daarbij is het niet alleen lastig wat moet worden beschouwd als een redelijke rechtvaardiging, maar ook wat disproportioneel is. Hierbij doet zich het zogenaamde 'benchmark' probleem zich voor, de vraag waarmee je moet vergelijken. Moet je het aantal aangehouden verdachten met een bepaalde etnische achtergrond vergelijken met het aandeel van die groepen in de algemene bevolking? Moet je kijken naar de verhoudingen in de wijken waar de politie werkzaam is? Gaat het om welke mensen zich op straat bevinden? Of moet je ook de meewegen wat het aandeel is van een bepaalde groep in de politieregistraties? Dat laatste is in ieder geval problematisch omdat een eventuele oververtegenwoordiging juist het gevolg kan zijn van selectief politieoptreden, inclusief juist etnisch profileren.

Bij het onderzoek van Van der Leun en collega's is gebruikgemaakt van een gemengde onderzoeksmethodiek ('mixed method'), waarbij zowel observaties werden verricht als interviews gehouden. Het vond plaats in drie verschillende werkgebieden in Den Haag, waarvan twee multi-etnisch en één meer homogeen samengesteld. Voor de

observaties gingen onderzoekers mee met 17 politiediensten van in totaal 153 uur. Naast observaties en interviews met agenten, werden ook straatinterviews gehouden met jongvolwassenen in de gebieden waar werd meegelopen met politiediensten. Het doel van deze interviews was te achterhalen welke ervaringen deze jongvolwassenen hadden met de politie en in hoeverre zij denken dat etnisch profileren voorkomt.

Binnen de uren waarin onderzoekers mee liepen met de politie waren er 139 situaties waarin agenten tot handelen overgingen, zoals iemand aanspreken of staande houden, een kenteken navragen, of personen of voertuigen observeren. Daarvan waren er 60 situaties waarbij op eigen initiatief werd gehandeld en er sprake was van discretionaire bevoegdheid. Deze 60 situaties werden nader geanalyseerd om na te gaan of er sprake zou kunnen zijn van etnisch profileren.

In ongeveer de helft van de 60 situaties was er sprake van een direct waargenomen of een vermoedelijk strafbaar feit over overtreding van de plaatselijke verordening. De onderzoekers vonden daarbij geen aanwijzingen dat er daarbij sprake was van etnisch profileren en bij de direct waargenomen strafbare feiten was er ook weinig ruimte voor selectie op basis van huidskleur of etnische achtergrond. Bij de vermoedelijk strafbare feiten waren er meestal aanwijzingen die niet met afkomst te maken hadden. In één geval was er wel een signalement van een persoon met een vermoedelijk Turkse achtergrond dat een rol speelde. In de andere helft van de situaties werd tot handelen overgegaan op basis van verdacht gedrag of eerdere informatie. Soms werd er gehandeld op basis van een ongebruikelijke combinatie van kenmerken, zoals een oude auto met een jonge bestuurder ('out of place' situaties, vergelijkbaar met wat werd beschreven in het onderzoek van Çankaya). Hierbij zagen de onderzoekers een grotere rol voor categorisering en stereotypen en

gingen agenten vaker op hun gevoel af. In het grootste deel van deze situaties werd etniciteit niet doorslaggevend geacht. In drie situaties was er geen sprake van concrete informatie waardoor handelen gerechtvaardigd was, en één daarvan was een evident geval van etnische stereotypering.

Uit de interviews met jongvolwassenen kwam een ander beeld naar voren dan uit de observaties. Van de ondervraagde jongvolwassenen gaf zo'n 40% aan dat ze wel eens het gevoel hebben gehad te zijn gestopt door de politie alleen vanwege hun etnische achtergrond. Dat gevoel was het sterkst aanwezig onder Marokkaanse ondervraagden (bij ongeveer 60%). Het gaat om gevallen waarin jongvolwassenen zijn gestopt door de politie, gevraagd werden naar hun identiteitsbewijs (soms terwijl anderen niet werden gevraagd), of werden staande gehouden in een mooie of dure auto. In enkele gevallen zou de politie ook daadwerkelijk hebben aangegeven dat dit gebeurde vanwege iemands etnische achtergrond. Ook veelvuldige controles van identiteitsbewijzen leverde frustratie op bij een deel van de ondervraagden.

De onderzoekers concluderen dat er een discrepantie bestaat tussen de observaties die zij deden van het politiehandelen en de uitleg van de politie daarover enerzijds, en de percepties en ervaringen van jongvolwassenen op straat anderzijds. Bij de politie zelf werden geen aanwijzingen gevonden dat er sprake is van structureel etnisch profileren. Er worden wel vaak personen met een migratie-achtergrond benaderd door de politie, maar dat is meestal goed te rechtvaardigen op basis van de situatie, direct waargenomen gedragingen of specifieke informatie. Jongvolwassenen zeggen echter vaker het gevoel te hebben gehad dat de politie etnisch profileert.

Ook het onderzoek van Van der Leun was aanleiding tot debat en kritiek in de media. Een van de kritiepunten was dat de

interpretatie van de gegevens wel erg in het voordeel van de politie uit is gevallen en dat in zekere zin 'het straatje van de politie wordt schoongeveegd'. De definiëring van etnisch profileren als disproportioneel aanhouden zonder rechtvaardiging zou te restrictief zijn en de gegevens van het rapport zouden ook anders geïnterpreteerd kunnen worden. Zelfs de integriteit van de onderzoekers werd ter discussie gesteld. De onderzoekers reageerden dat zij niet het definitieve antwoord op deze kwestie hebben willen geven, maar vooral duidelijk wilden maken dat de kwestie van etnisch profileren complex is en dat naast etnische stereotypering ook moet worden gewaakt voor stereotypingen van het politieheden.

Boeven vangen

De meest recente studie die we bespreken is een grootschalig onderzoek naar proactief politieoptreden, dat werd verricht in opdracht van Politie en Wetenschap door Landman en Kleijer-Kool (2016). Deze studie heeft de discussie over etnisch profileren opnieuw doen oplaaien en, mede in het licht van de kritiek op eerdere onderzoeken, hoopt de lezer van het rapport antwoord te krijgen op de vraag of de politie wel of niet aan etnisch profileren doet. De onderzoekers zelf plaatsen hun werk echter expliciet in het bredere kader van beter begrijpen van proactief politieoptreden, in plaats van (uitsluitend) in te zoomen op etnisch profileren.

Proactief politieoptreden is optreden dat plaatsvindt op eigen initiatief van agenten en vormt daarmee de noodzakelijke context van de discussie over en analyse van etnisch profileren. De kritiek van etnisch profileren, aldus de onderzoekers, raakt de rechtvaardigheid van proactief politieoptreden. De onderzoekers onderstrepen het belang van deze discussie door te constateren dat in het algemeen meer dan de helft van het werk van de politie als proactief

gezien kan worden. Het onderzoek is zowel kwalitatief als kwantitatief en is uitgevoerd in twee regionale politie-eenheden.

De auteurs hebben in de twee politiedistricten onderzocht of etniciteit een rol speelt in het selectieproces door de politie en bij staande houdingen, en daarnaast of er sprake is van disproportionaliteit en hoe die gerechtvaardigd wordt. De primaire methode van dataverzameling was etnografisch veldwerk, bestaande uit (niet-participerende) observaties in combinatie met informele interviews met de geobserveerde agenten en hun collega's. Gegevens zijn verzameld in een grote stad en in een gebied met een mix van middelgrote en kleine steden en platteland. Er zijn in totaal dertig diensten van 8 uren meegelopen met politieagenten door de onderzoekers. Tijdens die diensten zijn 272 situaties geobserveerd. Die observaties zijn vervolgens gecodeerd en gekwantificeerd.

Het onderwerp etnisch profileren komt meest nadrukkelijk aan bod bij beantwoording van de onderzoeksvraag naar de mate waarin gebeurtenissen die door de politie zijn geselecteerd voor mogelijk proactief optreden daadwerkelijk tot dergelijk optreden leiden en welke overwegingen daarbij een rol spelen. Dat spitst zich dan toe op de beslissing tot staande houding. In deze bespreking zullen wij, gezien de focus van deze rubriek op etnisch profileren vooral die deelvraag behandelen.

In 56% van de observaties had een of meer van de geselecteerde personen een niet-Nederlands voorkomen. Dat zegt nog niets over etnisch profileren zonder dit te spiegelen aan de samenstelling van de populatie in de onderzochte gebieden. Bij de categorisering van de geobserveerde selecties wordt een onderscheid gemaakt in de wijze waarop politieagenten gebeurtenissen selecteren ten behoeve van proactief optreden. Daarbij is in ongeveer de helft van de gevallen (47%) sprake van 'constateren'; dat

wil zeggen selecteren op basis van geobserveerd (vermeend) wet- en regeloverschrijdend gedrag. In bijna een op de vijf van de (272) geobserveerde gebeurtenissen was sprake van 'profilieren'. Ook dat zegt nog weinig over etnisch profileren: er wordt bij profileren simpelweg geselecteerd op basis van veronderstelde verbanden tussen uiterlijke kenmerken (ook van voertuigen) en normoverschrijdend gedrag. De vraag naar ongerechtvaardigde disproportionaliteit is daarmee nog niet beantwoord. Er is geen verband gevonden tussen wel of geen Nederlands voorkomen van burgers en de beslissing van politieagenten om tot een interventie over te gaan. Maar ook deze vaststelling zegt niets over de aan- of afwezigheid van etnisch profileren. Immers, etnisch profileren speelt zich af bij de selectie-beslissing en die gaat vooraf aan de interventie-beslissing.

Voor een onderbouwd antwoord op de vraag naar etnisch profileren, hebben de onderzoekers eerst gekeken naar disproportionaliteit in termen van etniciteit bij de selectiebeslissingen en vervolgens onderzocht of er een redelijke rechtvaardiging bestaat voor die disproportionaliteit. Terwijl de onderzoekers bij de interpretatie van de resultaten telkens de nodige slagen om de arm houden, tekent zich uit de analyse van geobserveerde situaties toch een behoorlijk helder beeld af. De hierboven reeds genoemde 56% proactieve controles waarin personen met niet-Nederlands voorkomen zijn geselecteerd, is vergeleken met het percentage niet-Westers allochtonen in de betreffende werkgebieden; dat is 23%. In dat opzicht is er dus duidelijk sprake van disproportionaliteit: oververtegenwoordiging van personen met niet-Nederlands uiterlijk bij proactief politioptreden. Terecht merken de onderzoekers op dat de samenstelling van de populatie niet het meest wenselijke referentiekader is (zie het eerder besproken 'benchmark' probleem), maar wel de enige die zij tot hun beschikking hadden. De prevalentie van delinquent

gedrag in de populatie zou een beter kader zijn, maar daar is weer op af te dingen dat in die verdeling, wellicht vanwege etnisch profileren, een (sterke) selectie zit.

Dat etniciteit, of beter gezegd een niet-Nederlands uiterlijk, bij de geconstateerde selectiviteit wel degelijk een rol speelt, wordt verder geschraagd met de kwalitatieve bevindingen van de observaties. Meest sprekend:

"Ik draai een dienst mee met Mike en Sophie van team Widuveld. Rond 0.30 uur zien ze een Volkswagen Golf rijden met twee lichtgetinte jongens erin. Sophie noemt het kenteken op en Mike trekt het kenteken na via zijn mobiele telefoon. Ik vraag waarom zij deze auto natrekken.

Sophie: 'Je mag het eigenlijk niet zeggen: Marokkaantjes. Het is puur de combinatie.' Ik: 'Welke combinatie?' Sophie: 'Van Marokkaantjes in een Volkswagen Golf.' (p. 96)."

Op basis van de observaties onderschrijven de onderzoekers voorts de mening van Çankaya (2012) dat voor het begrijpen van profileren niet uitsluitend gekeken moet worden naar biologische kenmerken (waaronder huidskleur), maar ook naar culturele kenmerken, in het bijzonder de kleding en versieringen op het lichaam.

Nu de onderzoekers de vraag naar de proportionaliteit, met de nodige methodologische slagen om de arm, ten gunste van de hypothese van etnisch profileren hebben beantwoord, komt de nog lastigere vervolgvraag aan bod; die naar de objectieve en redelijke rechtvaardiging voor selectiviteit op basis van uiterlijk. Die vraag is sowieso lastig te beantwoorden omdat in dezen onduidelijk is wat onder 'objectief' en 'redelijke rechtvaardiging' moet worden verstaan. De onderzoekers besluiten 'een redelijk vermoeden van schuld' als uitgangspunt te nemen en expliciteren dat *intuïtie* of *onderbuikgevoel* ontoereikende rechtvaardigingen zijn. Andere indicatoren die niet wijzen

op een rechtvaardiging zijn gedragingen van burgers in reactie op politieaanwezigheid, antecedenten die niet passen bij een specifieke verdenking, type burger past niet bij de plaats, gedragingen die om onduidelijke reden als verdacht worden gezien. In die zin, zo leert de kwantitatieve analyse, blijkt 40% van het proactief optreden van de gevallen waarbij een burger met niet-Nederlands uiterlijk is betrokken, *niet* gebaseerd te zijn op een objectieve en redelijke rechtvaardiging. Een belangrijke kanttekening van de onderzoekers daarbij, is dat ook in een deel van de staande houdingen van autochtone burgers, de objectieve en redelijke rechtvaardiging niet aangetoond kon worden.

De onderzoekers beschrijven voorts een interessante vorm van tunnelvisie bij politieagenten over de effectiviteit van proactief optreden. Terwijl slechts in 9% sprake is van directe strafrechtelijke opbrengst (in de zin van een aanhouding), menen agenten zelf dat ze in het algemeen vaak goed zitten. Agenten, zo menen Landman en Kleijer-Kool, overschatten hun eigen professionele intuïtie. De onderzoekers beschrijven in dezen een proces dat in de rechtspsychologie bekend staat als confirmation bias: *De opvatting dat proactieve controles heel effectief zijn, blijft in stand doordat men in de goede inschattingen wel de bevestiging ziet van de effectiviteit van proactieve controles en de eigen intuïtie, terwijl de slechte inschattingen – en dat is het merendeel – niet of nauwelijks leiden tot een bijstelling van de eigen opvattingen* (p. 210). Naast bewustwording van het plaatsvinden van ongerechtvaardigd etnisch profileren, zou bewustwording van de nogal beperkte effectiviteit van proactief politieoptreden in het algemeen kunnen bijdragen aan verbetering van het politiewerk.

Discussie

De recente studie van Landman en Kleijer-Kool geeft, mede dankzij de systematische

opzet waarbij zowel kwalitatieve als kwantitatieve analyses zijn toegepast, vooralsnog het meest heldere antwoord op de ogenschijnlijk eenvoudige vraag of de politie aan etnisch profileren doet. Het antwoord is noodzakelijkerwijs een gelaagd antwoord: Ja, er is sprake van oververtegenwoordiging van burgers met een niet-Nederlands uiterlijk bij het genereren van verdenkingen en bij het handelen van de politie op eigen initiatief. Ten opzichte van de populatieverdeling zijn burgers met een niet-Nederlands uiterlijk oververtegenwoordigd bij proactief politieoptreden. Deze oververtegenwoordiging is lang niet altijd objectief en redelijk te rechtvaardigen en burgers worden mede op basis van dat niet-Nederlands uiterlijk staande gehouden. Dat het om een *ogenschijnlijk* eenvoudige vraag gaat, dat hebben Landman en Kleijer-Kool bij herhaling en in detail in hun rapport kracht bij gezet en dat wordt ook duidelijk uit de andere rapporten, zoals de Leidse studie van Van der Leun en anderen. Beantwoording van de vraag hangt in grote mate af van definities, waaronder die van het fenomeen zelf, van disproportionaliteit en van objectieve en redelijke rechtvaardigingen. De beantwoording wordt wellicht ook beïnvloed door de selectie van onderzochte regio's. Achter de verschillende bevindingen in het Politie en Wetenschap rapport gaat telkens substantiële variatie schuil tussen de onderzochte regio's en politieteams. Zo bleek dat in de randstedelijke gebieden het aandeel staande houdingen dat objectief en redelijk kon worden gerechtvaardigd groter te zijn dan op het platteland. Dit onderstreept de noodzaak om bij onderzoek naar een fenomeen als etnisch profileren de bevindingen altijd te kwalificeren met de regionale selecties ten behoeve van het onderzoek.

Het is glashelder dat onderzoek naar etnisch profileren het betreden van een maatschappelijk, politiek en methodologisch mijnenveld impliceert. Geen van de besproken studies boden uitsluitend over dit moreel heikele thema (wat onderzoek

in gunstige gevallen kan doen), maar gaven vaak juist brandstof voor het debat. Methodologisch moesten steeds weer keuzes worden gemaakt over de definitie van het probleem, over de vergelijkingsgroep ('het benchmark' probleem) en over het beoordelen van discretionaire beslissingen van agenten, en geen van deze keuzes is perfect. En hoewel onderzoekers veel tijd en moeite hebben gestoken in het observeren van politie op straat, blijft het aantal daadwerkelijk waargenomen gebeurtenissen die relevant zijn, noodzakelijkerwijs beperkt. Het is belangrijk die kanttekeningen en nuances te blijven maken en de methodologische beperkingen te expliciteren. Dat is sowieso een belangrijk uitgangspunt in wetenschappelijk onderzoek, maar neemt aan belang verder toe gegeven het gevoelige en vaak verhitte maatschappelijke debat over het onderwerp en uitkomsten van onderzoek.

W. Huisman, J.W. de Keijser & F.M. Weerman